

българско население в границите на освободените и останали под турска власт в т.н. Източна Сърбия със смесено население. Наистина в историческата и друга литература в двете страни още от времето преди Първата световна война, след нея и след 1944 г. темата е подхващана от различни автори в двете страни, но все още цялостна история и общи изследвания за многобройната българска емиграция в Сърбия липсва, макар че в трудовете на български и сръбски учени нейният живот и прояви са частично разглеждани по определени теми или като част от други трудове /В. Стоянчевич, Дж. Игнатович, И. Николич, Кр. Шарова, Стр. Димитров, Ст. Дойнов, О. Маждракова - Чавдарова, И. Конев, А. Райкова, П. Кузманов и др./. Културните аспекти на българо-сръбските връзки са третираны и в публикации на литературни историци педагози, философи, фолклористи от двете страни. Но цялостно изследване за българската емиграция в Сърбия и обективни публикации за многобройното българско население в смесените гранични райони в Княжеството и извън него все още не са направени.

Не всички аспекти на темата за българите в Русия са осветени пълноценно, за да може да се напише общ труд за тях. През последните десетилетия молдавски и одески историци от български произход правят ценни приноси на този проблем по частични въпроси и в обобщени трудове, без разбира се те да изчерпват напълно темата /Н. Червенков, И. Грек, Л. Степанова, Ив. Забунов и др./. Български аспекти присъстват и в изследвания на молдовски учени по националната им история /В. Я. Гросул/.

Още по-незадоволително е състоянието на историографията за българите в Гърция, за техния живот и политически прояви през Възраждането, въпреки наличието на проучвания по тематиката /В. Трайков, Н. Данова, Н. Тодоров/. Тук, наред със затрудненията за ползване на гръцките архиви от български учени, отрицателно въздействие имат и елинистичните традиции в гръцката историография, неотшумяли за жалост, а също и политизираните тенденции да се търсят положителните страни в балканските взаимоотношения.

Празнините в документацията и изследванията запълва богатата кореспонденция на европейските дипломати в Цариград, в балканските столици и в българските земи, които по силата на служебните си задължения постоянно наблюдават българите и освободителните им борби в страната, в турската столица и живота на емиграцията в Дунавските княжества, Сърбия и Гърция. Във връзка с подготовката на Многогтомната "История на България" бяха издирени и микрофилмирани голям брой дипломатически документи, главно от архивите на големите държави. Куриозно, но обяснимо със съществуващия режим за ползване на архивите в бившия СССР, е, че не стана възможно български историци да работят системно в руските архиви и да заснемат поне част от огромната документация, отнасяща се до България и Балканите. Тази абсурдна ситуация донякъде се смекчава от документални публикации и изследвания на съветски учени и най-вече от двустранни проекти за издаване на документи, каквито са тритомникът "Освобождение Болгарии от турецкого ига", обхващащ периода 1875 - 1878 г. и поредицата "Русия и българското освободител-